

Economia del coneixement

Cap a una economia global del
coneixement

Jordi Vilaseca i Requena
Joan Torrent i Sellens

PID_00199001

Material docent de la UOC

Jordi Vilaseca i Requena

Doctor en Economia. Especialitzat en l'estudi de la nova economia i l'*e-business*. Director dels Estudis d'Economia i Empresa i de l'Observatori de la Nova Economia (ONE/IN3) de la UOC.

Joan Torrent i Sellens

Doctor en Societat de la Informació i el Coneixement. Especialitzat en l'estudi de la nova economia i l'*e-business*. Professor dels Estudis d'Economia i Empresa i investigador de l'Observatori de la Nova Economia (ONE/IN3) de la UOC.

La revisió d'aquest material docent ha estat coordinada pel professor: Joan Torrent i Sellens (2012)

Primera edició: octubre 2012

© Jordi Vilaseca i Requena, Joan Torrent i Sellens

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Els autors agraeixen la col·laboració de la professora Pilar Ficapal en l'elaboració d'aquest material didàctic.

Introducció

Avui, l'activitat econòmica s'està modificant profundament. El procés de mundialització del capitalisme, els canvis en els patrons de demanda i l'actual revolució tecnològica són tres dels elements definitoris del panorama econòmic mundial. Aquests tres elements, que són dinàmics i interactuen entre si, conflueixen en un: la massiva aplicació econòmica del coneixement. Vegem-ho.

Entenem per *capitalisme* el sistema econòmic i social que organitza la producció, la distribució, el canvi i el consum en el mercat, i que té un objectiu prioritari o, més ben dit, una llei fonamental: la maximització del benefici, necessària per a l'increment del capital. Aquesta racionalitat implica una de les principals característiques del capitalisme; és a dir, la seva tendència natural cap a l'expansió, de manera que el capital que no creix mor. Amb tot, la forma que adopta el creixement del capital, o sigui, el desenvolupament capitalista, no és uniforme, ja que la mateixa dinàmica del sistema, amb importants fluctuacions, ens condueix cap a l'existència dels cicles econòmics. Així, doncs, l'economia actual es caracteritza per l'hegemonia d'un sistema econòmic, el capitalisme, que gràcies a la seva dinàmica pròpia té una base mundial i una forma cíclica.

Aquest procés de mundialització de l'activitat econòmica s'ha retroalimentat amb l'aparició d'una revolució tecnològica de primera magnitud, liderada per les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC). La confluència d'aquests dos fenòmens determina el procés de globalització, entès com la generalització de les capacitats de treball en xarxa d'una economia que funciona a temps real i a escala planetària, la qual cosa implica una important mobilitat de factors productius i de mercaderies (béns i serveis). Finalment, aquestes importants transformacions de l'oferta es combinen amb importants canvis en la demanda, que progressivament s'orienta cap a la despesa de mercaderies amb caràcter intangible.

En síntesi, la situació econòmica actual es defineix per un cercle virtuos, caracteritzat per la inversió i la innovació amb base digital, per una ampliació geogràfica i tecnològica de la producció i dels mercats, i per una demanda creixent de béns i serveis intensius en coneixement. Tot apunta cap a la configuració d'una economia basada en el coneixement, que seria la forma que adopta avui el desenvolupament del sistema capitalista mundial.

En aquest context, no és pas estrany que dediquem una assignatura completa a l'anàlisi d'una bona part dels nous fenòmens econòmics, que tenen el denominador comú d'una utilització econòmica del saber creixent. L'assignatura *Economia del coneixement* recull fonamentalment els conceptes, les teories i les aplicacions d'un fenomen que no per ser recent deixa de ser important: l'ús

massiu i estratègic del coneixement com a recurs i com a mercaderia. Tot i ubicar-se dins de l'aparell formal de l'economia i en consonància amb la transversalitat del seu contingut, aquesta assignatura presenta un enfocament multidisciplinari, amb la incorporació de conceptes històrics, tecnològics, sociològics i d'altres. La idea bàsica és la d'aprofitar tota la metodologia d'anàlisi que ens proporcionen les ciències socials per a estudiar els aspectes econòmics del desenvolupament de la societat del coneixement.

L'assignatura que presentem a continuació té importants vinculacions amb altres assignatures dels diferents plans d'estudis d'Economia i Empresa. D'entrada, hem de mencionar les connexions amb les assignatures d'estructura econòmica i de teoria econòmica, en especial l'economia espanyola i mundial, i també amb les assignatures de microeconomia i de macroeconomia. D'altra banda, els Estudis d'Economia i Empresa estan desenvolupant un conjunt d'assignatures que, des de diverses perspectives, incideixen en l'estudi de la societat del coneixement. Aquest és el cas d'*E-business*, *Treball i societat del coneixement*, *Treball i TIC* i *Societat del coneixement*, entre d'altres. Cal emfasitzar que aquestes assignatures parteixen dels elements conceptuals desenvolupats a *Economia del coneixement*. Finalment, aquesta assignatura, juntament amb *Màrqueting electrònic*, *E-business* i *Tecnologies del comerç electrònic*, dóna lloc a una graduació progressiva dels estudis d'ITM dedicada íntegrament al comerç electrònic.

El material didàctic que presentem es divideix en set mòduls. En el primer, "L'economia i la societat del coneixement", s'analitzen les deu idees bàsiques de l'economia del coneixement i els trets distintius d'una revolució industrial. En el segon mòdul, "Els tres pilars de la nova economia", es passa revista als tres elements que han confluït en la incorporació massiva del coneixement a l'activitat econòmica. És a dir, el procés de mundialització econòmica, la revolució tecnològica digital i les modificacions dels esquemes de demanda. En el tercer mòdul, "El coneixement com a recurs i com a mercaderia", s'analitzen les propietats de l'aplicació econòmica del coneixement, és a dir, els trets característics del saber com a *input* i com a *output*, subjecte a transacció econòmica. El quart mòdul, "L'economia del coneixement", estudia, sota una perspectiva conceptual, què és l'economia del coneixement i com la podem mesurar i contextualitzar en relació amb altres economies com, per exemple, la industrial. En el cinquè mòdul "TIC, coneixement i activitat econòmica a Catalunya" analitzarem empíricament el paper de l'economia del coneixement a Catalunya. En el sisè mòdul "TIC, coneixement i treball" passarem revista a les implicacions que l'adveniment de l'economia del coneixement suposa sobre els fluxos de treball, i en especial els seus resultats i la vinculació entre treball i no treball. Finalment, en el setè mòdul, "Coneixement, creixement i política econòmica", s'analitzen les vinculacions entre l'ús del coneixement i les possibilitats de creixement i desenvolupament econòmic i social, i també les polítiques públiques necessàries per al foment de l'aplicació econòmica del saber i l'obtenció de nivells de benestar més elevats per al conjunt del planeta.

Objectius

Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) s'han convertit en la base material d'un nou tipus d'economia i de societat: l'economia i la societat del coneixement. Aquestes tecnologies, que incideixen directament en la capacitat humana de generació i aplicació econòmica del saber, situen el coneixement com a recurs i mercaderia central del desenvolupament capitalista. Precisament, aquest material didàctic pretén analitzar els canvis en el funcionament econòmic derivats de la incorporació massiva del coneixement en les activitats de producció, distribució, canvi i consum. En concret, els objectius pedagògics que es persegueixen són:

1. Explicar que el desenvolupament de l'economia i la societat del coneixement representa una nova revolució industrial.
2. Analitzar els factors determinants de l'aparició i consolidació de l'economia del coneixement.
3. Estudiar els atributs econòmics del coneixement com a recurs i com a mercaderia.
4. Comprendre les principals repercussions de la incorporació massiva del coneixement a l'activitat econòmica.
5. Analitzar el paper de la innovació empresarial i del treball en xarxa en una economia global del coneixement.
6. Veure les implicacions per al creixement i el desenvolupament econòmic i social de les polítiques econòmiques basades en el coneixement.

Continguts

Mòdul didàctic 1

L'economia i la societat del coneixement

Jordi Vilaseca i Requena i Joan Torrent i Sellens

1. Cap a un capitalisme basat en el coneixement
2. Deu idees bàsiques sobre la nova economia
3. De la revolució industrial a la revolució digital

Mòdul didàctic 2

Els tres pilars de la nova economia

Jordi Vilaseca i Requena i Joan Torrent i Sellens

1. La globalització i el procés de mundialització
2. Els fonaments de la digitalització i l'economia de les TIC
3. Nous patrons de demanda

Mòdul didàctic 3

El coneixement com a recurs i com a mercaderia

Jordi Vilaseca i Requena i Joan Torrent i Sellens

1. El pensament econòmic sobre el coneixement
2. El coneixement com a recurs productiu
3. El coneixement com a mercaderia

Mòdul didàctic 4

L'economia del coneixement

Jordi Vilaseca i Requena i Joan Torrent i Sellens

1. L'economia del coneixement
2. Les mètriques de l'economia del coneixement
3. L'economia del coneixement a Espanya
4. Noves capacitats
5. Cap a un model europeu de nova economia?

Mòdul didàctic 5

TIC, coneixement i activitat econòmica a Catalunya

Joan Torrent i Sellens

1. L'estructura econòmica del sector TIC a Catalunya
2. L'economia del coneixement a Catalunya
3. Coneixement i productivitat a Catalunya: una aproximació empírica
4. Conclusions

Mòdul didàctic 6

TIC, coneixement i treball

Joan Torrent i Sellens

1. La importància de la tecnologia en els processos de treball
2. El treball a l'economia industrial: una perspectiva històrica

3. El treball a l'economia del coneixement

Mòdul didàctic 7

Coneixement, creixement i política econòmica

Jordi Vilaseca i Requena i Joan Torrent i Sellens

1. La nova economia de la innovació
2. Innovació i creixement econòmic
3. Tipologies de models de creixement econòmic endogen
4. TIC i productivitat: aclarint la paradoxa
5. Cap a una nova política econòmica del coneixement

Bibliografía

Carnoy, M. (2000). *El trabajo flexible en la era de la información*. Madrid: Alianza Editorial.

Castells, M. (2000). *La era de la información*. Vol. 1: *La sociedad red* (nova edició). Madrid: Alianza Editorial.

Foray, D. (2000). *L'économie de la connaissance*. París: La Découverte.

Instituto de Estudios Económicos (2001). *La Sociedad de la Información en España* (núm. 1 i 2). Madrid: Revista del Instituto de Estudios Económicos.

Monográfico de la Revista de Economía Mundial (2002). *Hacia la economía del conocimiento* (núm. 7). Huelva: Revista de Economía Mundial.

Neef, D. (1998). *The Knowledge Economy*. Boston / Oxford: Butterworth-Heinemann.

Norton, R. D. (2001). *Creating the New Economy. The Entrepreneur and the US Resurgence*. Cheltenham / Northampton: Edward Elgar.

Pérez, C. (2002). *Technological Revolutions and Financial Capital. The Dynamics of Bubbles and Golden Ages*. Cheltenham / Northampton: Edward Elgar.

Rodrigues, M. J. (2002). *The New Knowledge Economy in Europe. A Strategy for International Competitiveness and Social Cohesion*. Cheltenham / Northampton: Edward Elgar.

Vilaseca, J.; Torrent, J. (2002). "La economía del conocimiento: paradigma tecnológico y cambio estructural. Un análisis empírico e internacional para la economía española". *IN3 Working Papers* (WP02-003). Barcelona. [En línia.] Disponible a <http://www.uoc.edu/in3/dt/20001/20001.pdf>.